

NEDÀL BRESÀ

2000 a.C.

Quarànta sècoi fa nel nòs paés
ghia póca zènt e tóta sparnegàda...
manmà che nàa vià 'l giàs i giargianés
i 'gnia 'n sö dal mar töcc en brigàda
e tat per nó sbaglià
i se piasàa 'ndó ghia piö bèl a stà.

L'ia zènt scüra de pèl coi caèi lónch
isticc isé a la bùna e casadùr
ma bù a' de rebögà le còle ai rónch
gajàrcc come che j-éra e pié d'ardùr
che per fa nà 'l barbós
j-è 'gnìcc a sügà i pràcc e a furnà i ciós

mèter a pòst le ìgne e fa le cà
de móltà e pàlta e bròch ensìma ai brìch,
ne le valète 'ndó püdia pasà
ön fòs de àjva nèta o sóta i fìch,
alméno per polsà
e preparà i scanì per nà a casà.

I-a Lìguri! Dó adès góm el Castèl
söl brìch, sö dré a le còste, söi piasài
i ghia fat tacc stabiòcc isé bèl bèl
e töcc ensèm con fómne e coi bagài
le càvre, l'ört e 'l micio...
dal brìch 'dó i sia 'ntanàcc i l'ha dit: **Bricio.**

Da 'nsìma 'l Bricì sa idia la gràn pianüra
e 'nsö, vèrs la montàgna, trè valàde.
A' là ghia zènt, piantàda per natüra:
de ché i fàa zó i **pitòti** a balotàde;
en mès ghéra tat fèr
e a drìta, sàbia, còrne, rüer e sèr.

Entàt pàsa tacc àgn e ai pè del mùt
crès i stabiòcc de lègn, de pàlta e mür
facc co' le préde a sèch e mès de frùt
al sùl töt quànto 'l dé finchè ghè scür
isé che i beneficia
del càlt a' quànd fa frèt. Ghè nasit: **Bricia.**

La zènt la tambalàa tötta contéta
 sènsa pensér, chè l'ària l'éra bùna,
 la tèra àch e ghia da l'A a la Zéta...
 majà, visticc...che i nàa pò a la carlùna,
 e i se 'ncontràa de spès
 con àltra zènt, che svilupàa 'l progrès.

Dai spécc de préda al bróns i pàsa al fèr
 e 'l fèr l'è dür, piö dür en tòch del bróns;
 de möt che i va a sercàl de bröt a' per
 vindìl o per scambiàl con chèi de lóns
 che i fa spàde e cortèi
 per döperà a copà mánze e vedèi.

1000 a.C.

Pàsa dés sècoi. Ün dé còsa sùcét...
 Rìa ché, sö da l'Etrùria 'n pó de zènt
 che se n'entènd de fèr. Che fói che fét...
 i pòsta 'l cùl söi vért e co' l'arzènt
 i crómpa a töt endà
 el fèr e i vènd j-arnés de döperà.

Màse, martèi, scarpèi e manari
 e i fa sö càse nöe e bàrche e càr...
 J-invénta la pölèza e i fa 'l muli
 che màzna co' 'na préda circolàr
 che 'l pà con tal farina
 sa 'l màja con piö göst de 'na puina.

Ma 'l mónnd l'è mia töt ché. Söl Réno víf
 de le tribù de Cèlти, zènt quadràda,
 en pó bighì, ladì de ma, stantif
 de comprendònio, ma 'na ólta fàda
 i se mèt zó a sgobà
 e i pènsa ai sò mestér e a la sò cà.

500 a.C.

Vèrs el sicsènt che vé prima de Cristo
 i càpeta fò ché coi sò trapèi
 e a Liguri e a töcc quàncch i gà 'n dà 'n pìsto.
 I-à fa nà vià; chi rèsta j-è fradèi.
 Chèi crücc i fa Milà
 e i Gàì i vé fin ché söi nòs bresà.

Cenòmani i se ciàma e nel parlà
 sòmèa che i sàpe o i se 'nsampèles sö;
 i gà la parlantina che gà i cà
 con de 'n bordèl de U de Ů e de Ö
 " maöla, brüch, burù..."
 ché j-è vignicc e ché i fa de padrù.

Bréno l'è 'l càpo, Bèrgimo 'l Signùr,
 dio de le àche, pére e dei cavrècc;
 i drùidi i fa de prêt, sèmper pastùr...
 e i va a pregà nei bósch e i cùra i s'cècc
 e i brüza quànd i pöl
 e fómne, òm e s'cècc, töcc en brasöl.

Chès'cc ché j-è i nòs bubà, che vulif fàga...
 j-è lùr che i gà 'nventàt el nòs parlà,
 che i gà fat zó 'n pó quàder, sènsa dàga
 chèl tòch de finidüra, ma se sa
 che i gà fat sö sincér
 e brài sgubù, encö compàgn de gér.

Sóm forse 'n pó muschì e se montóm
 se giü 'l ghé fa 'n dispèt o 'l ma dís: Bröt!
 Però sóm bù pò a tàzer...soportóm
 se 'l se 'ncontènta e nó 'l pretènd de töt,
 senò beh! m'ét ciamàt
 sóm mia tranquì se nó l'óm ribaltàt.

Entànto Brìcia la se fa piö grànda
 piéna de bàite e stàle piö che mài.
 I précc j-è chèi che piö de töcc comànda.
 Manèrbe, Remedèl, Boès, Cucài
 e tàcc paés amò
 i vé facc sö d'entùren, póch de fò.

Anno 0 di C. Vint sècoi fa, quànd che paria töt fat
 e töt rindia bé 'l giöst e pò a' de piö,
 biólch e ronchér i ambiàa a tirà 'l fiàt
 i piö bighì calmàcc nó i ghia de tö
 nó ghè i Romà che vé...
 e 'n quàter e quatr'òt...i rèsta ché.

Tré sècoi j--è restàcc. El nòs bresà
 el n'ha ciapàt de bröt òna scopàsa...
 che se i sta ché amò 'n pó,ta pöt pensà,
 el mé dialèt töt quànt el se sconquàsa
 e rèsta töt al piö
 tra tànt latì se e nò en **Ü** e n'**Ö**.

Ma se non àlter i fa sö le cà
 tôte de préda gròsa e colonàse
 ciése,teàter,mür de la cità
 e stràde làrghe 'n mès e bèle piàse
 de tóta préda lisia
 Bricia tiràda a nöf,adès l'è: **Brixia**.

-Ghét zà finit?- -Sé,ciào! L'è adès el bèl.
 Còntà chèl che ghè stàt nò finirès...
 l'è töt n'ingarbiàt de chèst e chèl
 che va de fòra 'n pó del me interès
 che 'nvéce vòì parlà
 de come 'l s'è cambiàt el nòs bresà.

Dòca la stòria l'è 'n pó complicàda
 e Brèsa la fa gòla 'n pó a töcc quàncc
 el per la tèra,o 'l vi de ùa schisàda,
 i móncc,i làch,el ciél che i comandàncc
 "chì pöl comànda 'n pìt"
 a tùrno i rìa 'n Padàna e i vé söl sit.

568-771 d.C.

Rìa Costanti,piö tènèr coi cristià;
 pò Atila sbragù,spàca sö töt,
 el brüza 'ndó che 'l fùla,chèl bagia,
 pò i Gòti,pò Bisànsio che de möt
 quànd ghè gnìt Alboi
 coi Longobàrcc,paria finit i spì.

Dù sècoi i s'è fermàcc chèi gràn barbù
 e i n'ha fat sö de colasiù e de séna,
 ma pò i gà lasàt ché chèi parulù
 tàì come: sguànza,stìinch,baröfa,schéna;
 en **èngo,ìngo e ènghe**
 come Rodèrch,Berlìngo e pò Padènghe.

Dòpo de lùr, ghè de fa òn sàlto gròs
 per sés o setsènt àgn o zó de lé...
 rònà chi che ghè gnìt pròpie nó pòs
 perchè j-è tròp, che òt, e a stàga dré
 ghé òl de piö de 'n més.
 Ghè gnìt ché Càrlo Màgno, j-iungherés

i vèscof e i preòs 'cc sa i cònta gnàch;
 el Barbarósa 'l gà fat trübülà
 el gà fregàt Arnàldo, pò mài stràch
 el gà rumpìt le tógne, isé a Legnà
 en didisèt Comü
 i gà n'ha dàt!...pò 'mpö 'l gà fàt düzü.

1426-1797

371 anni

Ma pò ghè 'n rebelòt de Signorie
 e tòcc i gà copàt e portàt vià;
 mé 'l dìze apò se alùra nó ghé sie...
 fin quànd ghè capitàt i Venesià.
 Scomincia n'éra nòa.
 Ciapòm tòte le spighe e fóm 'na còa.

Coi Vèneti ghè gnìt vita seréna
 che pò la s'è mes'ciàda vèrs l'òt sènt.
 Ma 'n quàse quàter sècoi val la péna
 di che 'l dialèt bresà bé 'n na risènt
 che 'l se fa dóls e bèl
 'na mùsica che 'mbràna ògne servèl.

Se al mònd ghéra amò Dànte de sücür
 el garès criticàt méno 'l bresà
 e forse forse lé, tra 'l ciàr e 'l scür,
 el l'arès tignìt bù per italià.
 Sarès bù, nó ghè crìsti,
 el disionàre dei Seminarìsti.

En fì ghè de di chèst. El nòs dialèt
 l'è vignìt ché coi nòs bubà: I Gàì.
 Romà e Longobàrcce i ghé fa 'l tèt,
 i Venesià i la 'nfiùra sènsa guài...
 Adès j-è dré a 'mbranàl
 la lingua, i forestér...e i majamàl.

Giovanni Scaramella

17/19 maggio 1986.